ARREST VAN HET HOF (EERSTE KAMER)
VAN 11 MAART 1982 [1]

Luigi De Pascale
tegen Commissie van de Europese Gemeenschappen

„Gewezen ambtenaar — wisselkoers voor pensioenberekening"

Zaak 164/80

Samenvatting

Ambtenaren — Pensioen — Vaststelling van pensioenrecht — Betaling van uitkeringen — Onderscheid — Bedrag van uitkeringen beïnvloed door werking van wisselkoersen en aanpassingscoëfficiënten — Geen inbreuk op pensioenrecht

(Ambtenarenstatuut, bijlage VIII, hoofdstuk 2 en artikelen 45 en 46)

In bijlage VIII bij het Ambtenarenstatuut wordt duidelijk onderscheid gemaakt tussen de vaststelling van het „recht op pensioen", geregeld in hoofdstuk 2, en de „betaling der uitkeringen", waarvoor de artikelen 45 en 46 gelden. Ofschoon zij invloed heeft op de betaling der uitkeringen zoals bedoeld in laatstgenoemde artikelen, wordt door een wijziging van de aan de betrokkene daadwerkelijk uitbetaalde bedragen die slechts het gevolg is van de werking van de wisselkoersen en de aanpassingscoëfficiënten, geen inbreuk gemaakt op het recht op pensioen zoals dit overeenkomstig hoofdstuk 2 van de bijlage wordt vastgesteld.

In zaak 164/80,

LUIGI DE PASCALE, gepensioneerd ambtenaar van de Commissie van de Europese Gemeenschappen, te Rome, te dezen bijgestaan en vertegenwoordigd door M. Slusny, advocaat te Brussel, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg ten kantore van V. Biel, advocaat aldaar, rue des Glacis 18A,

verzoeker,

1 — Procestaal: Frans.

tegen

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN, te dezen vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur J. Griesmar als gemachtigde, bijgestaan door D. Jacob, advocaat te Brussel, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij O. Montalto, lid van de juridische dienst van de Commissie, Bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

verweerster,

betreffende de in het verzoekschrift geformuleerde conclusies,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer),

samengesteld als volgt: G. Bosco, kamerpresident, A. O'Keeffe en T. Koopmans, rechters,

advocaat-generaal: F. Capotorti
griffier: J. A. Pompe, adjunct-griffier

het navolgende

ARREST

De feiten

De feiten en de schriftelijk voorgedragen conclusies en argumenten van partijen kunnen worden samengevat als volgt:

I — Feiten en schriftelijke behandeling

1. In de onderhavige zaak is de volgende regeling aan de orde:

Inzake de verrekening van pensioenrechten moet in casu worden gewezen op twee bepalingen van het Ambtenarenstatuut, te weten:

— artikel 45 van bijlage VIII bij het Statuut, dat de gepensioneerden de mogelijkheid biedt de betaling van hun uitkeringen naar keuze te bekomen in een van de drie volgende valuta's:

die van het land van hun verblijfplaats, die van hun land van herkomst of die van de zetel van de instelling waartoe zij behoorden;

— artikel 82 van het Statuut, bepalende dat op de pensioenen „voor het land van de Gemeenschappen waar de pensioengerechtigde verklaart zich te zullen vestigen een aanpassingscoëfficiënt wordt toegepast, vastgesteld overeenkomstig de artikelen 64 en 65, lid 2." Ingevolge deze bepaling worden de pensioenen „uitbetaald op de wijze die in artikel 63 is bepaald voor de uitbetaling van de bezoldigingen."

In de tot 31 maart 1979 geldende versie bepaalde artikel 63 Ambtenarenstatuut:

„De bezoldiging van de ambtenaren wordt uitgedrukt in Belgische franken. Zij wordt uitbetaald in de valuta van het land waar de ambtenaar zijn functie uitoefent. De bezoldiging, uitbetaald in een andere valuta dan de Belgische frank, wordt berekend op basis van de pariteiten zoals door het Internationale Monetaire Fonds aanvaard, die op 1 januari 1965 van kracht waren."

Deze pariteit bedroeg LIT 12,5 voor één BFR.

Pensioengerechtigden konden onder deze regeling bijzondere voordelen genieten. Indien zij verklaarden zich te zullen vestigen in een land met een gedevalueerde valuta, konden zij hun pensioen laten uitbetalen in de sterke valuta van hun land van herkomst of van de zetel der instelling waartoe zij behoorden. Deze situatie werd door advocaat-generaal Mayras aan de kaak gesteld in zijn conclusie in zaak 28/74 (Gillet, Jurispr. 1975, blz. 478).

Teneinde uit de regeling inzake de betaling van bezoldigingen en pensioenen de onvolkomenheden weg te werken die voortvloeiden uit de verdwijning van het internationale stelsel van vaste wisselkoersen, diende de Commissie op 1 april 1977 bij de Raad een voorstel in voor een verordening houdende invoering van de Europese rekeneenheid (ERE) in het Statuut (PB C 99 van 1977, blz. 5). Dit voorstel werd verworpen door het Comité voor het Statuut, waaraan het was voorgelegd. Met het oog op de actualisering van de wisselkoersen werd voorgesteld artikel 63 van het Statuut in dier voege te wijzigen, dat de bezoldiging zou worden berekend „op basis van de waarde van de Europese rekeneenheid ten opzichte van [de] valuta [waarin deze bezoldiging zou worden uitbetaald] op 1 januari 1977"; deze datum kon jaarlijks worden gewijzigd. De Raad won het advies in van het Europees Parlement en van het Hof van Justitie. Bij resolutie van 7 juli 1977 (PB C 183 van 1977, blz. 55) keurde het Parlement het voorstel goed en verzocht het „de Commissie, te gelegener tijd de nodige administratieve maatregelen te treffen om te bereiken dat de invoering van de Europese rekeneenheid niet [zou uitlopen] op een verstoring van de [toen geldende] bestuurspraktijken of zelfs een tijdelijke schade voor de belangen van het Europese openbare ambt." Het Parlement nam tevens „akte van de toezeggingen van de Commissie dat haar voorstellen geenszins de reële waarde van de bezoldigingen, pensioenen en andere vergoedingen van het personeel [zouden] aantasten." Ter vergadering had het inzake administratieve aangelegenheden bevoegde lid van de Commissie, de heer Tugendhat, verklaard: „... het door de Commissie ingevoerde stelsel is bedoeld om te komen tot een financiële neutraliteit, en ik meen dat het een gelijkheid van koopkracht

kan realiseren. Wij willen in feite dat een ambtenaar van de Commissie met een bepaalde rang, of hij nu in Brussel, Luxemburg, Londen of om het even waar in de Gemeenschap werkt, in staat is, precies dezelfde hoeveelheid goederen te kopen als zijn collega elders in de Gemeenschap . . ."

Daar de Raad er in 1978 niet in slaagde het voorstel voor een verordening houdende toepassing van de Europese rekeneenheid (ERE) op de besluiten van de instellingen der Gemeenschappen van 6 oktober 1976 (PB C 271 van 1976, blz. 5) aan te nemen, beijverde de Commissie zich, gelet op de aldus ontstane toestand, de in het voorstel van 1 april 1977 beoogde actualisering van de wisselkoersen voor de bezoldiging der ambtenaren te verwezenlijken. In bijlage bij haar jaarlijks onderzoek (Rapport 1978) van het bezoldigingspeil (Doc. COM(78) 673 def. van 29 november 1978) deed de Commissie aan de Raad de volgende mededeling, waarover noch het Parlement, noch het Hof van Justitie, noch het Comité voor het Statuut werden geraadpleegd:

„. . . De eerste twee alinea's van artikel 63 worden als volgt gelezen: ‚De bezoldiging van de ambtenaar wordt uitgedrukt in Belgische franken. Zij wordt uitbetaald in de valuta van het land waar de ambtenaar zijn functie uitoefent. De bezoldiging uitbetaald in een andere valuta dan de Belgische frank, wordt berekend op basis van de wisselkoersen die gehanteerd worden voor de uitvoering van de algemene begroting der Gemeenschappen op . . . (datum)'

De Commissie dringt erop aan dat de Raad vóór het einde van het jaar zijn goedkeuring hecht aan dit artikel en aan artikel 17 van bijlage VII zoals dit voortvloeit uit 's Raads werkzaamheden in het kader van de herziening van het Statuut . . .

[De] . . . verordening [zou] in werking [moeten] treden op 1 januari 1979, . . . [en] van toepassing [zijn] vanaf 1 april 1979. Voor de pensioengerechtigden wier netto financiële uitkeringen een vermindering ondergaan ten opzichte van de toepassing van het thans geldende stelsel zal de verordening evenwel eerst van toepassing zijn vanaf 1 oktober 1979 . . ."

Op 21 december 1978 stelde de Raad verordening nr. 3085/78 vast, tot wijziging, met name wat de te gebruiken muntpariteiten betreft, van verordening nr. 259/68 tot vaststelling van het Statuut van de ambtenaren van de Europese Gemeenschappen en de regeling welke van toepassing is op de andere personeelsleden van de Gemeenschappen, en van verordening nr. 2530/72 alsmede van verordening nr. 1543/73 betreffende bepaalde bijzondere maatregelen (PB L 369 van 1978, blz. 6). Deze verordening herhaalt de bewoordingen van de mededeling van de Commissie van 29 november 1978. Als uitgangsdatum voor de berekening van de bezoldiging welke wordt uitbetaald in een andere valuta dan de Belgische frank op basis van de wisselkoersen die gebruikt worden voor de uitvoering van de algemene begroting der Gemeenschappen, wordt 1 juli 1978 vastgesteld en er wordt op gewezen dat deze datum wordt gewijzigd bij het jaarlijks onderzoek van het bezoldigingspeil.

Tegelijkertijd met de actualisering van de wisselkoersen bracht de Raad bij verordening nr. 3086/78 van 21 december 1978 tot wijziging van de aanpassingscoëfficiënten die van toepassing zijn op de bezoldigingen en de pensioenen van de ambtenaren en andere personeelsleden van de Europese Gemeenschappen ingevolge de wijziging van de bepalingen van het Statuut betreffende de bij de toe-

passing van het Statuut te gebruiken muntpariteiten (PB L 369 van 1978, blz. 8), verandering in de waarde van de aanpassingscoëfficiënten voor de verschillende plaatsen van tewerkstelling (voor de ambtenaren in actieve dienst) of verblijfsplaatsen (voor de gepensioneerden), zodat voor elke rechthebbende die elders dan in België of Luxemburg is gevestigd, de geldelijke rechten zoals die kunnen worden verkregen in de valuta van zijn verblijfplaats, op hetzelfde peil blijven als die waarop hij in diezelfde valuta ten laste van de instelling aanspraak kon maken vóór de toepassing van verordening nr. 3085/78.

2. Het concrete gevolg van verordening nr. 3086/78 is dat gepensioneerden die bij voorbeeld in Italië zijn gevestigd en hebben gekozen voor uitbetaling van hun pensioen in lires, hetzelfde nominale bedrag in lires aan uitkeringen blijven ontvangen. Voor gepensioneerden daarentegen die in Italië zijn gevestigd en wier uitkeringen op hun verzoek in de „sterke" valuta van hun land van herkomst of van de zetel der instelling worden uitbetaald, leidt de wijziging van de voor hun verblijfplaats geldende aanpassingscoëfficiënt (die bij verordening nr. 3086/78 van 146,8 tot 70,3 is verminderd — vgl. de rectificatie in het PB L 77 van 29 maart 1979, waarbij de in verordening nr. 3086/78 vermelde waarde 74,4 door de waarde 70,3 is vervangen) tot vermindering van het nominale bedrag van het in de betrokken valuta uitbetaalde pensioen.

Verzoeker, een gewezen ambtenaar van de Commissie die zich na zijn pensionering in Italië heeft gevestigd, ontving op 19 oktober 1979 een brief van verweerster, waarbij hem werd meegedeeld dat ingevolge verordening nr. 3085/78 zijn pensioen met ingang van oktober 1979 zou worden berekend aan de hand van de voor het land van zijn verblijfplaats geldende aanpassingscoëfficiënt (74,9) en de op 1 juli 1978 van kracht zijnde wisselkoers; bijgevolg zou zijn pensioen BFR 34 910 gaan bedragen, waarbij het verschil ten opzichte van zijn pensioen van september 1979 (BFR 72 850) met een tiende per maand zou worden verminderd. Verzoeker diende op 27 december 1979 krachtens artikel 20 Ambtenarenstatuut een klacht in tegen zijn pensioenafrekening van oktober 1979. De Commissie nam geen besluit binnen de door het Statuut voorgeschreven termijn van vier maanden.

3. Het onderhavige beroep is op 14 juli 1980 ter griffie van het Hof ingekomen.

De procedure heeft een normaal verloop gehad.

Het Hof (Eerste kamer) heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

II — Conclusies van partijen

Verzoeker concludeert dat het den Hove behage:

— de verordeningen nrs. 3085 en 3086/78 van de Raad niet-toepasselijk te verklaren;

— de besluiten waarbij verzoekers maandelijkse pensioenuitkeringen sedert oktober 1979 zijn verminderd, nietig te verklaren;

— het stilzwijgend genomen besluit tot afwijzing van verzoekers klacht nietig te verklaren;

— uitspraak doend op grond van zijn volledige rechtsmacht, de wederpartij

ertoe te veroordelen, verzoeker als schadevergoeding de bedragen te betalen die hem sedert oktober 1979 zijn onthouden, te weten BFR 200 000 onder voorbehoud van aanpassing in de loop van het geding, te vermeerderen met de gewone interessen;

— de wederpartij in de proceskosten te verwijzen.

De *Commissie* concludeert dat het den Hove behage:

— het beroep te verwerpen;

— verzoeker in de kosten te verwijzen.

III — Middelen en argumenten van partijen

1. *Verzoeker* betoogt in zijn verzoekschrift dat luidens artikel 24 Fusieverdrag de Raad het Statuut van de ambtenaren moet vaststellen na raadpleging van de andere betrokken instellingen, en dat onder „betrokken instellingen" de instellingen zijn te verstaan die ambtenaren en andere personeelsleden in dienst hebben. Uit de considerans van verordening nr. 3085/78 blijkt evenwel dat noch het Economisch en Sociaal Comité, noch de Rekenkamer werden geraadpleegd. Bovendien strekte de raadpleging waartoe werd overgegaan, en die enkel betrekking had op de als een neutrale verrichting voorgestelde vervanging van de Belgische frank door de ERE, zich niet uit tot alle bepalingen van de verordeningen nrs. 3085 en 3086/78.

Het Europees Parlement werd geraadpleegd over een ander document, dat daarenboven werd voorgesteld alsof het doel ervan geen invloed zou hebben op de bezoldiging van de ambtenaren. In dit verband hoeft men slechts te kijken naar bovengenoemde bewoordingen van de resolutie van 7 juli 1977, die slechts begrijpelijk zijn in zoverre het Parlement niet op de hoogte werd gebracht van de gevolgen van de beoogde maatregelen.

Uit de considerans van verordening nr. 3085/78 blijkt dat het voorstel van de Commissie werd gedaan na advies van het Comité voor het Statuut. Aangezien artikel 82 van het Statuut deze raadpleging niet voorschrijft, mag volgens verzoeker derhalve worden aangenomen dat de Commissie op dezelfde gronden artikel 110 van het Statuut heeft toegepast. Bijgevolg had zij op grond van de regel „patere legem quam ipse fecisti" eveneens het personeelscomité moeten raadplegen.

De toepassing van verordening nr. 3085/78 is in strijd met het beginsel dat verkregen rechten moeten worden geëerbiedigd. Voorts is de Commissie door een drastische wijziging van de in het Statuut voorziene voorwaarden, waardoor de pensioenen aanzienlijk werden verlaagd, tegen de opzet van het Statuut ingegaan en heeft zij de wezenlijke voorwaarden aangetast, waarvan de beslissing van de ambtenaar een statutaire status te aanvaarden, afhangt. Tenslotte heeft de Commissie zich op de meest formele wijze verbonden, erop toe te zien dat maatregelen welke naar haar voorstelling van zaken bedoeld waren om, voor de berekening van de pensioenen, de ERE voor de Belgische frank in de plaats te stellen, strikt „neutraal" zouden zijn en niet, zoals het Parlement het uitdrukte, de werkelijke waarde der aan de ambtenaren te betalen bezoldigingen, pensioenen en vergoedingen zouden aantasten.

De toepassing van de litigieuze bepalingen leidt tot discriminaties. Zo heeft verweerster bij wege van uitvoeringsmaatregel besloten, dat bepaalde overmakingen vijf jaar lang op de oude basis konden worden verricht. Verzoeker vraagt zich af waarom gelijkaardige maatregelen, zij het eventueel voor langere tijd, niet gelden voor gepensioneerden, wier sociale en financiële situatie zeker niet beter is dan die van de ambtenaren in actieve dienst.

In ieder geval heeft de Commissie erop toe te zien dat de gepensioneerden van de toepassing der door de Raad vastgestelde verordeningen geen nadeel ondervinden. Krachtens haar bijstandsplicht, waarvan artikel 24 van het Statuut een voorbeeld is, had zij dus in casu, bij wege van uitvoeringsmaatregel, compenserende overgangsmaatregelen moeten voorzien voor verzoekers pensioen of het overlevingspensioen van zijn echtgenote.

2. Met betrekking tot het verwijt dat zij niet de nodige consultaties zou hebben verricht, merkt de *Commissie* in haar verweerschrift op dat noch het Economisch en Sociaal Comité noch de Rekenkamer instellingen in de zin van de Verdragen zijn, zodat de Raad rechtens niet gehouden was hun advies in te winnen. Zoals is bepaald bij artikel 1 van het Statuut, zijn het Economisch en Sociaal Comité en de Rekenkamer enkel voor de „toepassing" van het Statuut, en niet voor de vaststelling of de „herziening" ervan, gelijkgesteld met de instellingen der Gemeenschappen. Voorts is verordening nr. 3085/78 vastgesteld op de grondslag van artikel 24 Fusieverdrag, en niet van artikel 110 Ambtenarenstatuut. Als werkelijke herziening van het Statuut, vallende onder de uitsluitende bevoegdheid van de Raad, mag die verordening niet worden gezien als een algemene bepaling ter uitvoering van het Statuut als bedoeld in artikel 110; de in dat artikel bedoelde tweeledige raadpleging kon in casu derhalve achterwege blijven.

Met betrekking tot de gestelde onvolledigheid van de raadpleging wijst de Commissie erop dat verzoekers opvatting gegrond zou zijn indien, na een eerste voorstel van de Commissie en voordat de Raad naar aanleiding van dat voorstel enigerlei beslissing had genomen, een ander werkelijk nieuw — dat wil zeggen andere kwesties betreffend dan wel op fundamentele wijzigingen gericht — voorstel zou zijn ingediend (vgl. a contrario zaak 41/69, ACF Chemiefarma, Jurispr. 1970, blz. 662). Om dezelfde redenen is bij wijzigingen van ondergeschikte aard niet steeds een nieuwe raadplegingsprocedure nodig als bedoeld in artikel 24 Fusieverdrag. In casu heeft de Commissie de Raad op 29 november 1978 schriftelijk doen weten dat zij artikel 1 van het oorspronkelijke voorstel van april 1977 anders wenste te zien geformuleerd. Klaarblijkelijk brachten de nieuwe bepalingen, met bedoelde tekst vergeleken, geen wezenlijke wijziging. Met name wat de pensioenen betreft, zou de actualisering van de toe te passen wisselkoersen op basis van de ERE precies dezelde financiële gevolgen hebben gehad als die voortvloeiende uit de toepassing van verordening nr. 3085/78. Aan de wisselkoersen waarvan men zich op 1 juli 1978 bij de uitvoering van de algemene begroting der Gemeenschappen bediende, kon de waarde der betrokken munteenheden (enerzijds de Belgische frank, anderzijds de andere valuta's) ten opzichte van de ERE op dezelfde dag immers precies worden afgelezen.

Het Europees Parlement is geenszins misleid, doch heeft zich met volledige kennis van zaken uitgesproken. Het achtte het luidens zijn advies wenselijk koersverhoudingen uit 1965 te laten varen, en het nam nota van de toezeggingen van de Commissie dat haar voorstellen „geenszins de reële waarde van de bezoldigingen, pensioenen en andere vergoedingen van het personeel [zouden] aantasten". Voorts blijkt uit het verslag van de Commissie voor de begrotingen dat, voor wat de pensioenen betreft, de overgang naar het ERE-stelsel neutraal zou zijn in geval van uitbetaling in de valuta van de verblijfplaats van de gepensioneerde; werd de uitbetaling daarentegen verricht in andere valuta's dan die van het land van de verblijfplaats, dan zou het toen aan de keuzemogelijkheid van artikel 45 van bijlage VIII bij het Statuut verbonden voordeel verdwijnen.

Het Hof heeft onlangs in twee arresten de draagwijdte van de verplichting tot raadpleging van het Parlement gepreciseerd (zaken 138/79, Roquette, Jurispr. 1980, blz. 3333, en 139/79, Maizena, Jurispr. 1980, blz. 3393) en verklaard dat „die eis slechts als nageleefd is te beschouwen, wanneer het Parlement zijn zienswijze kenbaar heeft gemaakt", onverminderd de gevallen, waarover het Hof zich niet heeft uitgesproken, waarin het Parlement door zijn eigen gedrag en ondanks alle pogingen van de Raad om het prealabel advies te bekomen, de volvoering van de raadpleginsprocedure onmogelijk zou maken.

Wat de gestelde schending van algemene beginselen betreft, acht verweerster verzoekers argumenten van iedere grond ontbloot. Verzoeker gaat uit van een begrip „verkregen rechten" dat zich niet met 's Hofs rechtspraak verdraagt (vgl. het arrest in voormelde zaak 28/74, volgens hetwelk „de ambtenaar zich in ieder geval slechts op een verkregen recht kan beroepen, indien het betrokken rechtscheppend feit zich heeft voorgedaan onder de werking van een bepaald Statuut, dat voorafging aan de wijziging waartoe het communautair gezag heeft besloten". Ook de nationale rechterlijke instanties en het Administratieve tribunaal van de Verenigde Naties (zaak Puvrez, 4 december 1961, JDI 1963, blz. 117) spreken zich in die zin uit. Deze rechtspraak ligt geheel in de lijn van de gedachte dat de rechtspositie van een ambtenaar niet contractueel doch reglementair van aard is (vgl. de conclusie van advocaat-generaal Gand in zaak 20/68, Pasetti-Bombardella, Jurispr. 1969, blz. 248). Deze opvatting wordt bijgetreden door de meest gezaghebbende rechtsgeleerden (vgl. P. Weil, „La nature du lien de fonction publique dans les organisations internationales", RGDIP 1963, blz. 274). Zij sluit ook geheel aan bij het beginsel dat aan administratieve handelingen geen terugwerkende kracht toekomt. De door verzoeker „rechtmatig verkregen voordelen" zijn ten volle gewaarborgd, voor zover het gaat om gunstige voorwaarden toegepast bij de uitbetaling van zijn pensioen tot 1 oktober 1979. Van „verkregen rechten" op behoud van diezelfde gunstige voorwaarden is evenwel geen sprake meer, waar het gaat om de uitbetaling van pensioenuitkeringen na de wijziging van het Statuut.

Wil de aantasting van de fundamentele voorwaarden die van invloed waren op verzoekers aanvaarding van een statutaire status worden bewezen, dan moet ook blijken op welke grond betrokkene

bij zijn indiensttreding (in 1958) kon menen dat de toen geldende pensioenregeling de ambtenaren waarborgde dat deze niet zou worden gewijzigd, zodat zij tot in lengte van dagen aanspraak zouden kunnen maken op behoud van de vóór de betwiste hervorming bestaande voordelen. Het „zweven" van de valuta's sedert 1971 leidde immers, samen met de handhaving van de IMF-koersen en de keuzemogelijkheid van artikel 45 van bijlage VIII bij het Statuut, tot een onverantwoorde situatie die bepaalde ambtenaren ten goede kwam, terwijl de „ratio legis" van deze bepaling zich steeds tegen een dergelijke behandeling heeft verzet.

Al evenmin als het Parlement kon het personeel zich misleid achten wat betreft de praktische gevolgen van de actualisering der koersen voor de pensioenen. In een administratieve circulaire van mei 1978 werd duidelijk gesteld dat de herziening van de aanpassingscoëfficiënten waarborgde dat de actualisering van de wisselkoersen een neutrale verrichting zou zijn, met dien verstande dat de uitbetaling, wat de gepensioneerden betreft, geschiedde in de valuta van het land van hun verblijfplaats. Eerder was er in een rondschrijven van de beroeps- vakorganisaties van 23 februari 1980 op gewezen dat het pensioen van talrijke gepensioneerden op dramatische wijze zou worden aangetast en was erop aangedrongen dat de Commissie deze problemen van geval tot geval samen met het personeelscomité zou onderzoeken teneinde te voorkomen dat onduldbare situaties zouden ontstaan.

Met betrekking tot de beweerde discriminatie tussen ambtenaren (met name wat de overmakingen betreft) en gepensioneerden, wijst de Commissie erop dat het in feite veeleer gaat om het rechtsbeginsel dat willekeurige — niet op objectieve criteria gebaseerde — discriminatie verbiedt dan om het gelijkheidsbeginsel. In casu is echter geen sprake van vergelijkbare, laat staan identieke situaties. Overeenkomstig artikel 4, derde alinea, van verordening nr. 3085/78 werd voor de pensioenen die een vermindering ondergingen, het nieuwe stelsel eerst met ingang van 1 oktober 1979 ingevoerd, terwijl de verordening reeds vanaf 1 april 1979 werd toegepast, met name voor wat de overmakingen betreft. Bovendien worden de pensioenen slechts progressief verminderd. De destijds vastgestelde overgangsmaatregelen waarop verzoeker zinspeelt, hebben betrekking op de wijze van berekening van de veronderstelde onderhoudskosten waarvan het recht op de toelage voor met een persoon ten laste gelijkgestelde personen afhangt, en hebben dus niets uitstaande met de door hem bedoelde vergelijking.

De Commissie heeft bezwaar tegen compenserende maatregelen, welke, volgens verzoeker, op verweersters algemene bijstandsplicht zouden berusten. Verweerster meent echter te hebben aangetoond dat een zo ruime opvatting van de bijstandsplicht zich met de reglementaire aard van de ambtelijke dienstverhouding niet verdraagt. In verzoekers betoog komt — gelijk reeds is gebleken — een onjuiste opvatting van „verkregen rechten" om de hoek kijken. Artikel 24 van het Statuut mag hier niet worden ingeroepen (zie de conclusie van advocaat-generaal Dutheillet de Lamothe in de gevoegde zaken 63-65/70), omdat zulks zou neerkomen op neutralisatie van de bevoegdheid van het statutair gezag om met onmiddellijke ingang bepalingen vast te stellen die het Statuut aan de economische realiteit moeten aanpassen, zelfs indien daardoor vroegere voordelen worden verminderd of afgeschaft.

3. *Verzoeker* heeft in repliek betoogd dat artikel 24 Fusieverdrag doelt op de „betrokken" instellingen en niet op de instellingen zoals zij in de Verdragen zijn opgesomd: gaat het om besluiten die het personeel betreffen, dan dienen alle „instellingen" te worden geraadpleegd die ambtenaren in dienst hebben, hetgeen ook geldt voor het Economisch en Sociaal Comité en de Rekenkamer. Het onderscheid tussen de „toepassing" van het Statuut, waarbij deze twee instellingen moeten worden betrokken, en de „wijziging" van het Statuut, waarover zij niet behoeven te worden geraadpleegd, is niet houdbaar. Door deze stelling naar de letter toe te passen zou men komen tot een situatie waarin de twee instellingen niet waardig zouden zijn als zodanig te worden geraadpleegd over wijzigingen van het Statuut, terwijl zij wel zouden worden gehoord door tussenkomst van het Comité voor het Statuut, waarin hun vertegenwoordigers en die van het personeel zitting hebben en dat volgens artikel 10, tweede alinea, van het Statuut verplicht moet worden geraadpleegd, wat in casu ook is gebeurd.

Voor het overige is een verordening formeel gezien weliswaar een handeling die alleen van de Raad kan uitgaan, doch dit neemt niet weg dat indien artikel 110 van het Statuut voor de vaststelling van algemene uitvoeringsmaatregelen binnen de onderscheiden instellingen het horen van het personeelscomité voorschrijft, zulks a fortiori dient te gelden voor in beginsel nog verdergaande maatregelen, zoals de herziening van het Statuut.

Volgens verzoeker is het Parlement over de nieuwe bepalingen als geheel niet geraadpleegd. Om te beginnen zou men, ten bewijze dat de twee nieuwe versies van artikel 63 van het Statuut formeel gezien gelijk zijn, moeten aantonen dat ingevolge de overgang van de oude toestand naar de situatie die zou zijn ontstaan door de hervorming die met de ERE verband hield, de gepensioneerden slechts verliezen in zuiver formele en letterlijke zin zouden hebben geleden. Zulks zou ook moeten worden aangetoond met betrekking tot de overgang van de ERE-versie naar de nieuwe omrekeningsformule; dit is niet gebeurd.

Om uit te maken of en in welke mate het Parlement naar behoren werd ingelicht over de gevolgen van de voorgestelde hervorming, moet — aldus verzoeker — in de eerste plaats het verslag van de begrotingscommissie worden onderzocht; daaruit blijkt dat deze laatste bij de indiening van het eerste hervormingsvoorstel vooral de vervanging van de IMF-pariteiten door de ERE voor ogen had, doch geen rekening had gehouden met de wijzigingen voortvloeiende uit de afschaffing van de door artikel 45 van bijlage VIII bij het Statuut geboden keuzemogelijkheid. Het Parlement heeft nooit geweten dat voor de gepensioneerden het verschil niet alleen nominaal was, maar dat hun pensioen met meer dan 50 % kon worden verminderd. De door de heer Tugendhat tijdens de bespreking afgelegde verklaringen lieten volstrekt geen twijfel bestaan omtrent de neutraliteit van de verrichting. Voorts blijkt bij lezing van de resolutie houdende het advies van het Parlement voldoende duidelijk van de bedoeling van de instelling en van de haar verstrekte gegevens (vgl. de considerans van deze resolutie).

De rechtspraak in de zaken Roquette en Maizena kan — zo meent verzoeker — niet worden beperkt tot het truïsme dat het Parlement is geraadpleegd toen het zijn advies uitbracht. Die uitlegging zou geen rekening houden met de fundamen-

tele vraag of een tweede raadpleging werkelijk heeft plaatsgevonden en, zo ja, van welke aard en welk belang deze was. Zelfs in de veronderstelling dat een tweede raadpleging niet was vereist, moet de eerste toch in ieder geval worden geacht niet te hebben plaatsgevonden, nu het Parlement aan de hand van onjuiste en in elk geval onvolledige inlichtingen ertoe werd gebracht, een advies uit te brengen dat geen twijfel liet omtrent zijn bedoelingen.

Wat de verkregen rechten betreft, merkt verzoeker op dat de door het Administratieve tribunaal van de IAO in de zaak Lindsay ontwikkelde doctrine van belang is met betrekking tot het algemene beginsel dat de bezoldiging onaantastbaar is. Deze uitspraak bakent het recht van de instelling om de bezoldiging van de ambtenaren aan te tasten, nauwkeurig af: zij mag de bestanddelen van de bezoldiging wijzigen op voorwaarde dat de totale beloning van de ambtenaar tenminste gelijk blijft. Dit was ook het standpunt van de heer Tugendhat, die tijdens de vergadering van het Parlement op 17 januari 1980 verklaarde dat het nettosalaris van geen personeelslid van de ene op de andere maand zou worden verminderd tengevolge van het voorstel van de Commissie (het ging over de „nettoyage de la grille", het „opschonen" van de salarisschalen). Deze duidelijke verklaring weerlegt de opvatting van de Commissie, uiteengezet ter terechtzitting in zaak 1253/79 (Battaglia, nog niet gepubliceerd) als zouden wij ons in een situatie bevinden waarin een zekere aanpassing van het beginsel dat de bezoldigingen onaantastbaar zijn, geoorloofd is, te weten de economische crisis. Nochtans heeft diezelfde Commissie bij het Hof beroep ingesteld tegen de Raad teneinde te doen vaststellen dat deze laatste de in artikel 65 van het Statuut bedoelde procedures niet tijdig heeft ingeleid (zaak 59/81, Commissie t. Raad, nog niet beslist). Indien zou worden aangevoerd dat de groei van de bezoldigingen en pensioenen wegens de economische crisis moet worden afgeremd of stopgezet, dan moeten zodanige maatregelen bij voorrang op de hoogste salarissen worden toegepast, en niet op de gepensioneerden.

De gemeenschapsinstellingen moeten zich aan het stabiliteitsbeginsel houden: wil men ambtenaren kunnen aanwerven die de vereiste kwaliteiten bezitten en met name onafhankelijk en bekwaam zijn, dan moeten hun niet alleen behoorlijke salarissen worden gewaarborgd, maar moet hun tevens de zekerheid worden geboden dat deze salarissen tenminste zullen worden gehandhaafd en enkel kunnen worden verminderd in geval van een — sedert 1945 louter denkbeeldige — prijsdaling. De Raad was zich van het vereiste van stabiliteit zozeer bewust, dat artikel 65, lid 1, van het Statuut een jaarlijks onderzoek naar het bezoldigingspeil voorschrijft, terwijl lid 2 van dit artikel bepaalt dat bij aanzienlijke wijziging van de kosten van levensonderhoud binnen een termijn van ten hoogste twee maanden maatregelen tot wijziging van de aanpassingscoëfficiënten moeten worden getroffen. Zelfs in de veronderstelling dat onder een statutair stelsel stricto sensu miskenning van verkregen rechten toelaatbaar zou zijn, dan nog zou deze stelling — die overigens betwistbaar blijft — niet gelden voor pensioenen wanneer de ambtenaar zijn pensioenrechten heeft verworven vóór zijn pensionering. Inzonderheid wat het Statuut betreft, bepaalt artikel 10 van bijlage VIII bij het Statuut nauwkeurig wanneer het recht op ouderdomspensioen ingaat. Zo de betwiste verordeningen evenwel zouden

gelden voor een gepensioneerde wiens rechten nog niet zijn ingegaan, dan is zulks niet het geval voor verzoeker, wiens rechten sedert lang een vaste vorm hebben aangenomen. Derhalve kan worden gesteld dat de gemeenschapsinstellingen zelf, ofschoon zij de theorie der verkregen rechten verwerpen, van oordeel zijn dat het recht van het statutair gezag om het Statuut — overigens uitsluitend in het belang van dienst — eenzijdig te wijzigen, niet zo ver gaat dat het op grond daarvan de pensioenen van de ambtenaren zou mogen verminderen.

Met zijn betoog dat afbreuk is gedaan aan de fundamentele voorwaarden die van invloed waren op zijn aanvaarding van een statutaire status, bedoelt verzoeker dat een ambtenaar zich niet verbindt zonder rekening te houden met de hem door het Statuut geboden voorwaarden, en in de overtuiging dat, zo het Statuut eenzijdig kan worden gewijzigd (onverminderd de mogelijkheid zijn belangen met alle collectieve of individuele middelen te verdedigen), van vermindering van zijn pensioen geen sprake kan zijn buiten het — theoretische — geval van een daling van de kosten van levensonderhoud. Het gaat niet om de vraag of verzoeker bij zijn indiensttreding meende dat artikel 82 van het Statuut hem een koersgarantie bood, doch wel of hij toen en later redelijkerwijze in de overtuiging kon verkeren dat zijn pensioen, in zijn geheel gezien, niet zou worden verminderd.

Met betrekking tot zijn verwijt dat verweerster zich niet zou hebben gehouden aan haar toezeggingen dat de actualisering van de wisselkoersen neutraal zou zijn en de reële waarde der bezoldigingen, pensioenen en vergoedingen niet zou aantasten, ziet verzoeker niet goed in wat de betekenis is van de toelichtingen van de Commissie betreffende de handelwijze van de administratie na de raadpleging van het Parlement. De administratieve circulaire van mei 1978 en de verzending van fictieve salarisafrekeningen waren van weinig belang voor de gepensioneerden, die tegen loutere voornemens geen beroep konden instellen, en bovendien nog de kans bestond dat de Raad ertoe zou worden gebracht verordening nr. 3085/78 niet in de bestaande vorm bekend te maken.

Wat de schending van het gelijkheidsbeginsel betreft, meent verzoeker niet dat de discriminatie redelijkerwijze kan worden gerechtvaardigd aan de hand van de objectieve materiële situatie van twee groepen ambtenaren, de ene gepensioneerd, de andere in actieve dienst. Immers in een stelsel waaronder de problemen inzake bezoldigingen of pensioenen niet van geval tot geval worden opgelost, doch aan de hand van objectieve regels die gelden voor allen die zich in dezelfde rechtspositie bevinden, kan een bepaald voorschrift van het Statuut of een bepaalde uitvoeringsmaatregel niet voor de ene groep bijzonder gunstig en voor de andere in de grond nadelig zijn.

Wat de vaststelling van compenserende maatregelen betreft, wijst verzoeker erop dat in de eerste plaats de Commissie verantwoordelijk is, en dat deze de gevolgen van de door haar veroorzaakte schade behoort te herstellen. De door verzoeker aangevochten wijziging werd immers door haar diensten uitgewerkt en vervolgens aan het Parlement en tenslotte aan de Raad voorgesteld als een neutrale maatregel, wat niet met de werkelijkheid strookt. De door verweerster aangehaalde gevoegde zaken Bode

e.a. hebben betrekking op het geheel andere geval waarin ambtenaren zich beklaagden over de gevolgen van maatregelen van hun eigen regering.

4. In dupliek beklemtoont de *Commissie* dat het argument ontleend aan de samenstelling van het Comité voor het Statuut, niet dienstig is voor verzoekers betoog; aangezien het Economisch en Sociaal Comité en de Rekenkamer op grond van artikel 1 Ambtenarenstatuut voor de toepassing van dit Statuut met de instellingen der Gemeenschappen worden gelijkgesteld, spreekt het vanzelf dat hun vertegenwoordigers zitting hebben in het Comité voor het Statuut. Het wordt algemeen aanvaard dat, wanneer een bepaalde raadpleging niet heeft plaatsgevonden, men zich enkel op nietigheid wegens schending van wezenlijke vormvoorschriften kan beroepen in zoverre die raadpleging verplicht, en niet slechts facultatief, was. Wat het Economisch en Sociaal Comité betreft, bepaalt artikel 198 EEG-Verdrag dat dit moet worden geraadpleegd in de gevallen voorzien in het Verdrag; het is niet denkbaar dat artikel 24 Fusieverdrag een van die gevallen is waarin raadpleging verplicht is, aangezien dit artikel enkel melding maakt van het advies der instellingen, waaronder slechts „instellingen" zoals bedoeld in de Verdragen kunnen zijn verstaan. Artikel 9, lid 3, van het Statuut kent het personeelscomité geen raadgevende rol toe bij de herziening van het Statuut (het bepaalt enkel dat dit comité „kan" worden geraadpleegd inzake „moeilijkheden van algemene aard aangaande de interpretatie en de toepassing van [het] Statuut"). Het personeelscomité moet weliswaar worden geraadpleegd bij de vaststelling van algemene bepalingen ter uitvoering van het Statuut — die ondergeschikte normen zijn —, doch dit betekent niet dat het ook moet worden gehoord bij herziening van de hogere rechtsregel die het Statuut is. Bovendien is het niet de Raad doch de Commissie die overeenkomstig artikel 10, tweede alinea, van het Statuut het personeelscomité raadpleegt. Tenslotte vallen de overwegingen ten betoge dat het wenselijk is deze comités ook te raadplegen wanneer zulks niet wettelijk is voorgeschreven, buiten het domein waarop het middel betrekking heeft, zodat daarop niet behoeft te worden ingegaan.

Wat de raadpleging van het Parlement betreft, moet volgens de Commissie een vergelijking worden gemaakt tussen de situatie die zou zijn ontstaan ingevolge het voorstel tot invoering van de ERE en die voortvloeiende uit de inwerkingtreding van verordening nr. 3085/78. Een vergelijking tussen de vroegere situatie en die welke het gevolg zou zijn geweest van de aanvaarding van het voorstel tot invoering van de ERE, zou hier irrelevant zijn.

Verzoekers interpretatie van de resolutie van het Parlement is verre van overtuigend; in plaats van haar in haar geheel te bekijken, tracht verzoeker, door bepaalde passages ervan uit hun context te halen, er een betekenis aan te geven die zij niet heeft. Zo wordt in de vijfde considerans van de resolutie duidelijk gesteld dat geen afbreuk zal worden gedaan aan de rechten van het personeel, wat inderdaad niet het geval was voor de gepensioneerden, die zich in casu niet op schending van enigerlei verkregen rechten kunnen beroepen. De Commissie meent niet dat de verwijzing naar het advies van het Parlement over de tekst die later als verordening nr. 160/80 door de Raad zou worden aangenomen, kan bijdragen tot oplossing van het onderhavige probleem. Deze verordening, vastgesteld op 21 januari 1980, heeft immers betrekking op een geheel ander probleem, dat verband houdt met wat gemeenzaam bekend staat als het „opschonen" van de salarisschalen. Voor het overige blijkt bij

lezing van het verslag van de begrotingscommissie dat op het gebied van de pensioenen de beoogde hervorming geenszins een waarborg van financiële neutraliteit inhield, althans niet voor de pensioenen uitbetaald in een andere valuta dan die van het land van de verblijfplaats; hetzelfde geldt voor de verklaringen van de heer Tugendhat. Tenslotte vergist verzoeker zich, wanneer hij opnieuw betoogt dat bij deze hervorming de door artikel 45 van bijlage VIII bij het Statuut geboden keuzemogelijkheid zou zijn afgeschaft.

Het — naar verzoeker beweert — in het internationale ambtenarenrecht aanvaarde algemene beginsel dat het salaris of pensioen van een ambtenaar in geen geval mag worden verminderd — behalve in geval van daling van de kosten van levensonderhoud — kan in casu geen toepassing vinden, aangezien de gepensioneerden die hadden gekozen voor uitbetaling in de valuta van hun verblijfplaats, dank zij de betrokken herziening zowel vóór als na de inwerkingtreding van de verordeningen nrs. 3085 en 3086/78 aanspraak konden maken op hetzelfde bedrag in de valuta.

Het begrip verkregen rechten zoals dit door verzoeker wordt voorgestaan, is door het Hof ten duidelijkste verworpen. Zeer onlangs heeft advocaat-generaal Reischl in de gevoegde zaken 161 en 162/80 (Carbognani en Coda Zabetta, Jurispr. 1981, blz. 543) nog bevestigd dat de rechtsband tussen een ambtenaar en de administratie statutair van aard is, en dat de administratie derhalve het recht heeft te allen tijde wijzigingen in de bepalingen van het Statuut aan te brengen.

Verzoeker meent ten onrechte dat het „beginsel van de stabiliteit der bezoldigingen" in verschillende teksten van de Raad of de Commissie, of zelfs in het Verdrag, toepassing heeft gevonden. In de considerans van het Statuut van 1962 is hoegenaamd niets te vinden wat verzoekers opvatting zou kunnen staven; de waarborg van een behoorlijk salaris en pensioen is weliswaar een der voorwaarden voor de onafhankelijkheid van de Europese ambtenaren, doch daaruit kan stellig niet worden afgeleid dat deze, opdat zij onafhankelijk zijn, ook de zekerheid moeten hebben tot in lengte van dagen te kunnen genieten van onverantwoorde koersvoordelen. Deze opmerking geldt ook voor de argumenten die verzoeker aan artikel 65 van het Statuut ontleent. Verzoekers betoog dat zijn pensioenrechten op de dag van zijn pensionering een vaste vorm zouden hebben aangenomen, is niet houdbaar. Het enige recht dat een ambtenaar op dat ogenblik heeft verkregen, is een pensioen berekend op grond van de alsdan geldende bepalingen, en zulks voor de maand tijdens welke hij met pensioen gaat. Daarentegen kan geen sprake zijn van een verkregen recht dat dit bedrag in de toekomst ongewijzigd blijft.

Wat betreft de verweten afbreuk aan de fundamentele voorwaarden die van invloed waren op verzoekers aanvaarding van een statutaire status, zij eraan herinnerd dat verzoeker in dienst trad in een tijd van grote monetaire stabiliteit, toen nog geen sprake was van de koersvoordelen die sommige gepensioneerden vanaf 1971 zouden genieten, en verzoeker niet tegelijkertijd kon voorzien dat deze zich zouden voordoen en menen dat handhaving ervan door het Statuut was gewaarborgd.

Het verzoek om compenserende maatregelen is noodzakelijkerwijze subsidiair en gaat dus uit van de veronderstelling dat de betrokken hervorming volkomen wettig is. In dat geval kan in casu niet worden gesteld dat in de eerste plaats de Commissie verantwoordelijk is.

IV — Mondelinge behandeling

Partijen zijn ter terechtzitting van 1 oktober 1981 in hun pleidooien gehoord.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 14 januari 1982 conclusie genomen.

In rechte

1 Bij verzoekschrift, neergelegd ter griffie van het Hof op 14 juli 1980, heeft verzoeker, gepensioneerd ambtenaar van de Commissie, krachtens artikel 91 Ambtenarenstatuut (hierna: het Statuut) beroep ingesteld tot nietigverklaring van het besluit van de Commissie tot vermindering van de hem sedert oktober 1979 verschuldigde maandelijkse pensioenuitkeringen, alsmede van de afwijzing van zijn klacht tegen voornoemd besluit.

2 Tot staving van zijn beroep voert verzoeker de onwettigheid aan van verordening nr. 3085/78 van de Raad van 21 december 1978 (PB L 369 van 1978, blz. 6) tot wijziging van de bepalingen van het Statuut inzake de te gebruiken muntpariteiten, alsmede van verordening nr. 3086/78 van de Raad van dezelfde datum tot wijziging van de aanpassingscoëfficiënten die van toepassing zijn op de bezoldigingen en de pensioenen van de ambtenaren en andere personeelsleden van de Europese Gemeenschappen ingevolge de wijziging van de bepalingen van het Statuut betreffende de bij de toepassing van het Statuut te gebruiken muntpariteiten (PB L 369 van 1978, blz. 8).

3 Verzoeker heeft recht op een pensioen op grond van artikel 77 van het Statuut. Krachtens artikel 45, derde alinea, van bijlage VIII bij het Statuut kon hij de pensioenuitkeringen naar keuze doen uitbetalen in de valuta van zijn land van herkomst, van het land van zijn verblijfplaats of van het land van de zetel van de instelling waartoe hij voor zijn pensionering behoorde. Verzoeker, die zich in zijn land van herkomst, Italië, heeft gevestigd, koos voor uitbetaling van de uitkeringen in de valuta van het land waar de Commissie haar voorlopige zetel heeft, dus in Belgische franken.

4 Volgens artikel 82, lid 1, van het Statuut wordt op de pensioenen voor het land van de Gemeenschappen waar de pensioengerechtigde verklaart zich te zullen vestigen een aanpassingscoëfficiënt toegepast, vastgesteld overeenkomstig de artikelen 64 en 65, lid 2; deze pensioenen worden uitbetaald op de wijze die in artikel 63 is bepaald voor de uitbetaling van de bezoldigingen.

5 In de versie die tot eind 1978 van kracht was, bepaalden de artikelen 63 en 64 van het Statuut: „De bezoldiging van de ambtenaar wordt uitgedrukt in Belgische franken; zij wordt uitbetaald in de valuta van het land waar de ambtenaar zijn functie uitoefent; de bezoldiging uitbetaald in een andere valuta dan de Belgische frank wordt berekend op basis van de pariteiten zoals door het Internationale Monetaire Fonds aanvaard, die op 1 januari 1965 van kracht waren; op de bezoldiging van de ambtenaar, uitgedrukt in Belgische franken, wordt ... een aanpassingscoëfficiënt van meer dan, minder dan of gelijk aan 100 % toegepast, naar gelang van de levensomstandigheden in de verschillende plaatsen van tewerkstelling; ... de aanpassingscoëfficiënt, van toepassing op de bezoldiging van de ambtenaren die in de voorlopige zetels der Gemeenschappen zijn tewerkgesteld, is op 1 januari 1962 gelijk aan 100 %".

6 Sedert 1971 ondergingen bepaalde valuta's van de Lid-Staten, waaronder de Italiaanse lire, steeds aanzienlijker waardeverminderingen ten opzichte van 1965. Gedurende een eerste tijdvak, dat duurde tot 1978, werden de in artikel 63 van het Statuut genoemde wisselkoersen niet door de Raad gewijzigd; teneinde evenwel de koopkracht van de in gedeprecieerde valuta's uitgekeerde pensioenen te handhaven, verhoogde hij voor de betrokken landen de in artikel 64 van het Statuut bedoelde aanpassingscoëfficiënten.

7 Voor de in Italië gevestigde gepensioneerden die hadden gekozen voor betaling van de uitkeringen in Italiaanse lires, werd de vermindering van de koopkracht van de op basis der oude pariteiten berekende bedragen bijgevolg gecompenseerd door een verhoging van de voor Italië geldende aanpassingscoëfficiënt. Ofschoon de gepensioneerden die gelijk verzoeker hadden gekozen voor uitbetaling van de uitkeringen in Belgische franken, waarvan het bedrag kon worden omgezet in Italiaanse lires tegen de wisselkoers van de dag, geen vergelijkbaar risico van vermindering van de koopkracht liepen, werd bedoelde verhoging van de aanpassingscoëfficiënt, die immers algemeen gold, ook op hun pensioenen toegepast.

8 Aldus namen de bedragen die daadwerkelijk werden uitbetaald aan gepensioneerden die zich in Italië hadden gevestigd doch hadden gekozen voor uitbetaling van de uitkeringen in Belgische frank, tussen 1971 en 1978 door de enkele toepassing van de verhoogde aanpassingscoëfficiënt geleidelijk toe, zodat zij uiteindelijk veel hoger lagen dan die uitbetaald aan de in Italië gevestigde gepensioneerden die hadden gekozen voor uitbetaling in Italiaanse lires.

9 Verordening nr. 3085/78 maakte een einde aan dit stelsel, door vervanging van de oude pariteiten door geactualiseerde wisselkoersen. Tegelijkertijd gaf verordening nr. 3086/78 de aanpasssingscoëfficiënten weer hun oorspronkelijke functie, namelijk het opvangen van de verschillen in levensomstandigheden ten opzichte van die in de landen waar de voorlopige zetels van de Gemeenschappen zijn gevestigd. Daarbij werd de voor Italië geldende aanpassingscoëfficiënt aanzienlijk verlaagd.

10 De verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78 waren van toepassing met ingang van 1 april 1979. Artikel 4, derde alinea, van verordening nr. 3085/78 bepaalt evenwel:

„Voor de pensioenen en vergoedingen waarvan het nettobedrag een vermindering ondergaat ten opzichte van de toepassing van het thans geldende stelsel, is deze verordening evenwel eerst met ingang van 1 oktober 1979 van toepassing. Met ingang van die datum wordt het verschil tussen de nettobedragen zoals die voortvloeien uit de toepassing van deze verordening, en die welke in de maand september 1979 worden ontvangen, met $^1/_{10}$ per maand verminderd."

11 Op 19 oktober 1979 liet de Commissie verzoeker weten dat het nieuwe stelsel met ingang van 1 oktober 1979 op de uitbetaling van zijn pensioen zou worden toegepast. Het nettobedrag van de uitkering, dat in september 1979 BFR 72 850 bedroeg, zou tot BFR 34 910 worden verminderd; krachtens het voornoemd artikel 4, derde alinea, van verordening nr. 3085/78 zou de vermindering evenwel naar rata van een tiende per maand worden toegepast van oktober 1979 tot juli 1980.

12 Toen de op 27 december 1979 tegen dit besluit ingediende klacht niet binnen de door het Statuut voorgeschreven termijn van vier maanden werd beantwoord, stelde verzoeker het onderhavige beroep in.

13 Tot staving van zijn beroep voert verzoeker in de eerste plaats de volgende middelen aan, ontleend aan schending van wezenlijke vormvoorschriften:

(1) Volgens artikel 24 van het Verdrag tot instelling van één Raad en één Commissie welke de Europese Gemeenschappen gemeen hebben, kan het statuut van de ambtenaren van de Gemeenschappen slechts geldig worden vastgesteld na voorafgaande raadpleging van de betrokken instellingen. Het Economisch en Sociaal Comité en de Rekenkamer zijn instellingen als bedoeld in voornoemde bepaling, en verordening nr. 3085/78 is vastgesteld zonder dat de vereiste raadpleging heeft plaatsgevonden.

(2) De raadpleging van het Europees Parlement had betrekking op een voorstel van de Commissie dat aanzienlijk verschilde van de door de Raad vastgestelde verordeningen, zodat het Parlement in werkelijkheid niet is geraadpleegd over de door de Raad vastgestelde tekst.

14 Gelijkaardige middelen met betrekking tot de verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78 werden door het Hof (Eerste kamer) onderzocht naar aanleiding van bepaalde geschillen betreffende het recht van ambtenaren om krachtens artikel 17 van bijlage VIII overmakingen te laten verrichten, met name in het arrest van 4 februari 1982 (zaak 1253/79, Battaglia, nog niet gepubliceerd). Om de in dat arrest reeds aangeduide redenen zijn verzoekers middelen ongegrond.

15 Wat de gevolgen van de verordeningen betreft, betoogt verzoeker dat het bestreden besluit noch de daarbij te zijnen opzichte toegepaste verordeningen hem een definitief recht op een krachtens artikel 77 van het Statuut vastgesteld pensioen konden ontnemen. Een fundamenteel rechtsbeginsel verzet zich zijns inziens ertegen dat een wettelijke regeling een particulier verkregen rechten kan ontnemen. Een wettelijke regeling die met terugwerkende kracht reeds verkregen pensioenrechten ontneemt, is volgens verzoeker in strijd met dit algemene rechtsbeginsel en met de praktijk van de Lid-Staten op het stuk van pensioenregelingen bij de overheid.

16 In dit verband zij opgemerkt dat in bijlage VIII bij het Statuut onderscheid wordt gemaakt tussen de vaststelling van het „recht op pensioen", geregeld in hoofdstuk 2, en de „betaling der uitkeringen", waarvoor de artikelen 45

en 46 gelden. Verzoekers argumenten gaan uit van de gedachte dat zijn „recht op pensioen", zoals bedoeld in het Statuut, is aangetast.

17 De wijzigingen van de verzoeker daadwerkelijk uitbetaalde bedragen waren het gevolg van de werking van de wisselkoersen en aanpassingscoëfficiënten. Ofschoon deze wijzigingen invloed hadden op de betaling der uitkeringen als bedoeld in de artikelen 45 en 46 van bijlage VIII, is daardoor evenwel geen inbreuk gemaakt op verzoekers recht op pensioen zoals dit is vastgesteld overeenkomstig hoofdstuk 2 van bijlage VIII en nog steeds als grondslag dient voor de berekening van de daadwerkelijk uitbetaalde bedragen der uitkeringen.

18 Bijgevolg is dit middel niet ter zake dienend, zodat het niet behoeft te worden onderzocht.

19 Verzoeker stelt voorts dat de uitvoering van de betwiste bepalingen tot discriminatie leidt. De Commissie heeft voor een tijdvak van vijf jaar bepaalde administratieve maatregelen vastgesteld ten gunste van sommige rechthebbenden op toelagen voor met een persoon ten laste gelijkgestelde personen. Zij had een gelijkaardig besluit moeten nemen voor gepensioneerden als verzoeker.

20 In dit verband zij opgemerkt dat discriminatie in juridische zin bestaat in gelijke behandeling van verschillende situaties dan wel ongelijke behandeling van identieke situaties. De behandeling van met een persoon ten laste gelijkgestelde personen heeft hoegenaamd niets uitstaande met verzoekers situatie, zodat dit argument moet worden verworpen.

21 Tenslotte betoogt verzoeker dat de verminderingen van de pensioenuitkeringen krachtens de verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78 in strijd zijn met bepaalde door het gemeenschapsrecht beschermde algemene rechtsbeginselen. Te dien einde voert hij aan, dat hij mocht rekenen op doorlopende uitbetaling van de uitkeringen die hem waren toegekend en waarvan de hoogte hem had geleid bij het kiezen van zijn levenswijze tijdens de jaren na zijn pensionering.

22 Dit middel is aldus te verstaan, dat verzoeker zich beroept op schending van het beginsel volgens hetwelk het gewettigd vertrouwen van de personeelsleden van de Gemeenschappen in de eerbiediging door de instellingen aangegane verbintenissen, moet worden beschermd.

23 De Commissie heeft twee argumenten aangevoerd tot staving van haar betoog dat de aanpassingscoëfficiënten bij verordening nr. 3086/78 wettig zijn vastgesteld. Bij handhaving van het vroegere stelsel zou zonder enige rechtvaardiging een steeds duidelijker ongelijkheid in stand zijn gehouden tussen twee categorieën van gepensioneerden, naar gelang deze overeenkomstig artikel 45 van bijlage VIII zouden hebben gekozen voor uitbetaling in Belgische franken dan wel in de valuta van het land van hun verblijfplaats. Voorts zou het nieuwe stelsel, zoals met name voortvloeiende uit de verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78, veeleer juist tot gevolg hebben dat de aanpassingscoëfficiënten opnieuw de functies krijgen die daaraan volgens het Statuut toekomen dan dat zij worden aangewend om monetaire schommelingen te compenseren.

24 Hier zij opgemerkt dat de invoering van het nieuwe stelsel strekte tot regularisatie van een situatie die was verslechterd ten gevolge van de monetaire schommelingen en de toepassing gedurende langere tijd van voorlopige maatregelen om aan die schommelingen het hoofd te bieden. Tevens maakte die invoering het mogelijk, de verschillende categorieën van in landen met een zwakke valuta gevestigde gepensioneerden weer in een zodanige positie te brengen, dat gelijke behandeling zou zijn gewaarborgd.

25 Nu de instellingen van de Gemeenschap zich niet ertoe hebben verbonden, een situatie te handhaven waarin een bepaalde categorie van gepensioneerden ingevolge de toepassing van deze voorlopige maatregelen werd bevoordeeld, moet het middel van verzoeker worden verworpen voor zover het betrekking heeft op de invoering van het nieuwe stelsel als zodanig.

26 Wat de modaliteiten van die invoering betreft, zij eraan herinnerd dat de geleidelijke verhoging van de uitkeringen aan de categorie van gepensioneerden waartoe verzoeker behoort, het gevolg was van de aarzeling van de Raad om de bepalingen van het Statuut inzake de wisselkoersen te wijzigen. Ofschoon deze verhoging zich over een tijdvak van nagenoeg zeven jaar had uitgestrekt, besliste de Raad niettemin, door invoeging van artikel 4, derde alinea, van verordening nr. 3085/78, dat het verlies van die verhoging na een

betrekkelijk korte overgangsperiode door de gepensioneerden zou worden gedragen, waarbij een over tien maanden gespreid stelsel van maandelijkse inkortingen werd toegepast met ingang van 1 oktober 1979, dat wil zeggen zes maanden na inwerkingtreding van de verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78.

27 Hier moet worden beklemtoond dat de vóór de vaststelling van de verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78 opgetreden verslechtering van de situatie geenszins aan de handelwijze van de gepensioneerden was toe te schrijven; het voortduren van die verslechtering was te wijten aan het stilzitten van de Raad, die wisselkoersen welke volstrekt niet meer met de economische werkelijkheid strookten, niet aanpaste.

28 Ofschoon dat stilzitten van de Raad enigszins verklaarbaar is, mag toch niet worden miskend dat de gepensioneerden die daardoor werden bevoordeeld, konden verwachten dat de Raad rekening zou houden met de situatie waarin zij zich ten gevolge van de voortgezette toepassing van de voorlopige regeling bevonden. Zulks geldt des te meer inzake pensioenen, die bestemd zijn om de gewezen ambtenaren van de Gemeenschappen een passende levensstandaard te waarborgen.

29 Na gedurende verschillende jaren te hebben stilgezeten kon de Raad bijgevolg niet zonder schending van het gewettigd vertrouwen van de gepensioneerden een overgangsperiode van slechts tien maanden vaststellen voor de geleidelijke vermindering van de betaalde uitkeringen. Daarvoor had in een op zijn minst twee keer zo lange periode moeten zijn voorzien.

30 Het middel ontleend aan schending van het gewettigd vertrouwen is derhalve gegrond voor zover het betrekking heeft op de duur van de bij artikel 4, derde alinea, van verordening nr. 3085/78 vastgestelde overgangsregeling.

31 Hieruit volgt dat de Commissie bij ontstentenis van een wettige overgangsregeling niet gewettigd was de verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78 ten aanzien van verzoeker toe te passen, en dat het bestreden besluit derhalve moet worden vernietigd.

32 De bevoegde instellingen dienen de nodige maatregelen te nemen om de vastgestelde onwettigheid op te heffen en met name met terugwerkende kracht een passende overgangsregeling in te stellen.

Kosten

33 Ingevolge artikel 69, paragraaf 3, van het Reglement voor de procesvoering kan het Hof de proceskosten compenseren.

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer)

rechtdoende:

1. **Verklaart nietig het krachtens artikel 4 van verordening nr. 3085/78 van de Raad van 21 december 1978 (PB L 369 van 1978, blz. 6) genomen en bij memorandum van 19 oktober 1979 ter kennis van verzoeker gebrachte besluit van de Commissie tot vermindering van verzoekers pensioen.**

2. **Verstaat dat elk der partijen de eigen kosten zal dragen.**

Bosco O'Keeffe Koopmans

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 11 maart 1982.

De griffier
voor deze

H. A. Rühl

hoofdadministrateur

De president van de Eerste kamer

G. Bosco

CONCLUSIE VAN DE ADVOCAAT-GENERAAL F. CAPOTORTI

(zie zaak 127/80, blz. 886)